
SUSTAV OBRAZOVANJA ZA OBRтниШТВО KAO JAMAC OPSTANKA I RASTA OVE GOSPODARSKE GRANE

Mirela Lekić
Hrvatska obrtnička komora, Zagreb, Hrvatska
mirela.lekic@hok.hr

Sažetak - *Hrvatsko obrtništvo odavno je spoznalo da je dobro obrazovana radna snaga jamac opstanka i rasta ove važne gospodarske grane. Kako je Hrvatska iza sebe imala dugogodišnju tradiciju u obrtništву, odmah nakon osamostaljenja Hrvatska obrtnička komora poduzela je niz aktivnosti kako bi razvila sustav obrazovanja koji će adekvatno odgovoriti na zahtjeve obrtništva. Zahvaljujući potpori Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva razvijen je sustav koji predstavlja spoj tradicije obrtničkog obrazovanja i novih trendova u obrazovnoj politici EU-a. Šesnaestogodišnje iskustvo provedbe ovog dijela strukovne izobrazbe pokazuje da se smjernice i standardi provedbe strukovnog obrazovanja u zemljama EU-a mogu uspješno primijeniti i u našoj zemlji, naglašavajući pritom kao najvažnije partnerstvo gospodarstva i obrazovnog sustava, jer u uvjetima brzog gospodarskog razvoja to postaje nužnost. Kako programi izobrazbe za obrtnička zanimanja prvenstveno usmjeravaju učenike prema tržištu rada, tijekom 2009. i 2010. godine provedeno je istraživanje čija je osnovna svrha bila ispitati kako kvaliteta praktične nastave utječe na zapošljivost učenika koji su završili neki od programa izobrazbe za obrtnička zanimanja. Dobiveni rezultati i preporuke panel diskusije mogu se iskoristiti kao jedno od brojnih polazišta za daljnje unaprjeđenje kvalitete obrazovanja za obrtnička zanimanja, ali i cjelokupne strukovne izobrazbe.*

Ključne riječi: *naukovanje, zapošljivost, kvaliteta obrazovanja, kompetencije*

UVOD

Hrvatsko gospodarstvo već duže vrijeme izražava nezadovoljstvo izlaznim kompetencijama osoba koje završavaju neke od programa strukovne izobrazbe. Naime, neosporna je činjenica kako znanja i vještine, odnosno kompetencije učenika koji završavaju neke od programa strukovne izobrazbe ne odgovaraju kompetencijama koje traži tržište rada. Nove tehnološke promjene u svim djelatnostima dovele su do povećanih kvalifikacijskih zahtjeva. Strukovno se obrazovanje, sadržajno i metodički, sve više usmjerava na razvoj stručnih, osobnih i socijalnih radnih sposobnosti, uz poseban naglasak na uvažavanju ključnih kompetencija i zaštite okoliša. U uvjetima brzog gospodarskog razvitka, uključivanje gospodarstva u strukovnu izobrazbu postaje nužnost. Naime, kreatori politike razvoja gospodarstva, ali i kreatori obrazovne politike našeg društva moraju si postaviti pitanje je li u današnje vrijeme mobilnosti, novih tehnologija, konkurencije i ostalih izazova, koje donose suvremeni uvjeti i načini života i rada, moguće realizirati kvalitetnu strukovnu izobrazbu ukoliko se ona neće odvijati i u realnom gospodarskom okruženju. Mogu li mladi ljudi postati sigurni u svoje znanje i svoje vještine, postati kompetentni u zanimanju koje su odabrali za svoj životni poziv, pripremljeni za neprestane promjene koje vladaju na tržištu rada ukoliko se ne osposobljavaju u svakodnevnom životnim i radnim situacijama i ukoliko u takvom okruženju ne provedu dovoljan fond sati. Naime, klasična škola u kojoj se realiziraju svi odgojno-obrazovni sadržaji, teorijski i praktični, ne može zadovoljiti potrebe gospodarstva. Pitanje obrazovanja u nekoj zemlji od prevelike je važnosti da bi ga se prepustilo bilo pojedincu bilo jednom sektoru. Gospodarstvo mora preuzeti odgovornost za kvalitetu strukovne izobrazbe, a obrazovni sektor biti spreman na istinsko partnerstvo i suradnju. Zadaća jednog i drugog sektora jest pridonositi realizaciji zajedničkog obrazovnog cilja, a taj je osposobiti kompetentne ljude, što je osnovni preduvjet ne samo izlaska iz gospodarske krize, već i ukupnog gospodarskog rasta.

NAUKOVANJE KAO PRIMJER USPJEŠNE POVEZNICE OBRAZOVANJA I GOSPODARSTVA U HRVATSKOM OBRAZOVNOM SUSTAVU

Svjesni nesrazmjera između ishoda učenja koje producira obrazovni sustav i znanja, vještina i navika potrebnih suvremenom tržištu rada te činjenice da obrazovanje za zanimanje većini mladih ljudi znači put do zaposlenja i dokazivanja na tržištu rada koji će u konačnici oblikovati kvalitetu i tijek njihova života, hrvatski obrtnici su

prije 16 godina odlučili biti aktivni sudionici u procesu izobrazbe i razvoja vještina mladih koji su odabrali neko od obrtničkih zanimanja. Hrvatska obrtnička komora, asocijacija hrvatskih obrtnika koja u našem gospodarstvu egzistira već više od 150 godina, poduzela je niz aktivnosti kako bi razvila sustav koji će adekvatno odgovoriti na zahtjeve obrtništva. Naime, obrtnička zanimanja, upravo zbog svojih specifičnosti, zahtijevaju visok stupanj vještina. Učeći od drugih, hrvatski obrtnici prepoznali su proces naukovanja (način poučavanja dominantan u njemačkim školama i većini zemalja sjeverne Europe i Skandinavije) kao najbolji način izobrazbe obrtničkih vještina. Naukovanje se naglašava i u suvremenoj pedagoškoj literaturi koja promišlja odgojno-obrazovne sustave kao način kojim ćemo pomoći mladoj generaciji u suočavanju sa svim izazovima koji ih čekaju u budućnosti i koji smatra da obrazovanje mora unaprijediti razumijevanje. Hrvatska obrtnička komora, uz potporu Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, razvila je sustav koji je uređen Zakonom o obrtu i koji predstavlja spoj tradicije obrtničkog obrazovanja i novih trendova u obrazovnoj politici EU-a. Posebnost ovog sustava jest da općeobrazovne predmete i stručno teorijski dio naukovanja izvodi srednja strukovna škola, a praktični dio naukovanja licencirana (ovlaštena) obrtnička radionica ili pravna osoba. Zakonom o obrtu, kao i brojnim podzakonskim aktima, osim što je usustavljeno partnerstvo između Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i Hrvatske obrtničke komore, regulirani su i međusobni odnosi poslodavaca, učenika, njihovih roditelja i samih strukovnih škola. Strukovno obrazovanje za obrtnička zanimanja u okviru kojeg učenici imaju dvostruko više sati praktične nastave, od kojih 70 % mora obvezno, osim u izuzetnim slučajevima, provesti u gospodarstvu, za razliku od učenika koji se za ista zanimanja školuju prema tzv. „školskim“ (B programima), učenicima osigurava:

- osposobljavanje za samostalan rad u zanimanju za koje se školuje,
- povezivanje stručne teorije i praktične primjene,
- primjenu stručne teorije u praksi,
- bolje razumijevanje stručno-teorijskih sadržaja naučenih u školi,
- stjecanje poduzetničkih vještina „na licu mjesta“,

- stjecanje socijalnih kompetencija,
- brže uključivanje u posao nakon završenog srednjoškolskog obrazovanja,
- lakšu zapošljivost.

Naukovanje, naime, ne znači puku prisutnost učenika u obrtničkoj radionici. Naučnik je tijekom naukovanja u potpunosti uključen u poslovno okruženje u koje ga njegov majstor postupno uvodi u tajne zanimanja, prvo samo promatrajući kako njegov majstor pristupa problemu, narudžbi, konfliktu ili sl., a sa svakim novim problemom ili narudžbom postupno uključuje učenika sukladno njegovim sposobnostima. Učenje se odvija prvo promatranjem, kasnije i samostalnim uključivanjem, ali što je najvažnije, uz kontinuirano objašnjavanje (što se radi, kako se radi i zašto se tako radi). Učenjem kod poslodavca stječu se i razvijaju brojne socijalne kompetencije, kao što je pravovremen dolazak na posao, poštivanje radne discipline, način komuniciranja s ostalim radnicima, s nadređenima, s dobavljačima, te kupcima i klijentima njegova majstora kao i razvijanje poduzetničkog duha, poštivanje standarda unutar struke, poštivanje strogo propisanih pravila u okviru radnog mjesta i sl. Majstor ga tijekom naukovanja postupno potiče na samostalnu izvedbu, rješavanje problema, uklanjanje kvarova i sl., što će toj mladoj osobi, po završetku obrazovanja, pomoći da se u što boljem svijetlu predstavi budućem poslodavcu i u najkraćem mogućem vremenu uključi u posao, jer će mu to biti već poznato okruženje, budući da je tijekom redovnog srednjoškolskog obrazovanja veći dio upravo provodio u njemu. Za vrijeme naukovanja učenici istovremeno stvaraju priliku za vlastito zapošljavanje, jer višegodišnje iskustvo Hrvatske obrtničke komore ukazuje na činjenicu da poslodavci, ukoliko postoji potreba za zapošljavanjem, rado zapošljavaju vlastitog praktikanta. Upravo zahvaljujući usmjerenosti obrazovnih programa za obrtnička zanimanja prema gospodarstvu/poduzetništvu, strukovno obrazovanje u Hrvatskoj vrednovano je od strane Europske komisije vrlo visokom ocjenom (4 od mogućih 5).

POVEZANOST KVALITETE PRAKTIČNE NASTAVE I ZAPOŠLJIVOSTI

Uz pripremljenost mladih ljudi za samostalan i odgovoran život, mjerilo kvalitete strukovne izobrazbe jest svakako i zapošljivost. Kako programi izobrazbe za obrtnička zanimanja uglavnom usmjeravaju učenike prema radu i razvoju karijere kroz rad u odabranom zanimanju, ovaj kriterij bio je osnovna misao vodilja u osmišljavanju istraživanja koje će dati dio odgovora na to pitanje. Stoga je Odjel za obrazovanje Hrvatske obrtničke komore osmislio projekt „Povezanost kvalitete strukovne izobrazbe za obrtnička zanimanja i zapošljivosti“, a zahvaljujući prepoznavanju te potrebe i koristi Europska zaklada za obrazovanje (ETF) odlučila ga je financirati. Cilj cjelokupnoga projekta, koji se provodio u tri faze, bio je ispitati na koji način kvaliteta strukovne izobrazbe utječe na zapošljivost osoba koje su završile neke od programa izobrazbe za obrtnička zanimanja i dati preporuke mjera za povećanje kvalitete. Prva faza istraživanja provedena je u travnju 2009. godine i bila je usmjerena na procjenu percepcije kvalitete strukovne izobrazbe i vlastitih postignuća, odnosno doživljaja vlastitog uspjeha te procjenu razvoja vlastite profesionalne karijere od strane učenika koji su polazili završni razred programa izobrazbe jednog od odabranih zanimanja. Istraživanje je obuhvatilo 1 167 učenika. Anketiranje istih ispitanika provedeno je i u drugoj fazi istraživanja koja je trajala od prosinca 2009. do kraja svibnja 2010. godine. Istraživanje u ovoj fazi bilo je usmjereno na prikupljanje podataka o zaposlenosti ispitanika, te njihovoj sadašnjoj percepciji kvalitete izobrazbe. Anketi se odazvalo 340 osoba. Treća faza istraživanja provedena je u lipnju i srpnju 2010. godine i bila je usmjerena na anketiranje poslodavaca koji su zaposlili ispitanike iz prvih dviju faza anketiranja, odnosno na njihovu procjenu osposobljenosti i zadovoljstvo radom tih radnika. Istraživanje u ovoj fazi obuhvatilo je 55 poslodavaca.

Kako je naglasak ovog rada na povezanosti načina obrazovanja i opstanka ali i jačanja obrtništva, navodimo, između brojnih odgovora, sljedeće:

Da su praktične vještine usvojene tijekom naukovanja u obrtničkoj radionici od presudnog značaja za kvalitetno obavljanje posla u izučenom zanimanju izjavljuje 67,59% ispitanika (zaposlenih osoba). Ovaj podatak dobiva još više na značaju kada se uzme u obzir da je 8,74% učenika obavljalo praksu samo, a 16,02 % većim dijelom u školskim radionicama, zbog nedostatka licenciranih mjesta. Usporedimo li dobivene podatke s tvrdnjom učenika u prvoj fazi istraživanja da su više naučili

na nastavi kod obrtnika nego u školskoj radionici (66%), dobivamo i pouzdanog pokazatelja važnosti izobrazbe u gospodarstvu. Tim više što ispitanici istovremeno izjavljuju kako teorijska nastava nema utjecaja na obavljanje posla, što je zaista zabrinjavajući podatak.

Tablica broj 1. Korisnost za obavljanje posla

Pitanje	Odgovor	%
Sada, kada sam počeo raditi, u obavljanju moga posla mi najviše koristi:	neodgovoreno	10,19%
	teorijsko znanje u školi	1,85%
	praktične vještine usvojene u školi	9,26%
	praktične vještine usvojene u obrtničkoj radionici	67,59%
	ništa od navedenog	11,11%
UKUPNO		100,00%

Da ovakav način izobrazbe itekako utječe na brže uključivanje novozaposlenih djelatnika u posao ukazuju izjave 22,22% ispitanika, koji su potpuno samostalno odmah nakon zapošljavanja mogli raditi, i 50,93% ispitanika, kojima je trebala minimalna pomoć za samostalno obavljanje poslova.

Tablica broj 2. Samostalnost u obavljanju posla

Pitanje	Odgovor	%
Odmah nakon zapošljavanja mogao sam raditi	neodgovoreno	12,96%
	potpuno samostalno	22,22%
	samostalno, uz minimalnu pomoć	50,93%
	šamo uz pomoć iskusnijih radnika	13,89%
	UKUPNO	

Rezultati anketiranja ukazali su, između ostalog, i na prednost zapošljavanja osoba koje su bile kod njih na naukovanju.

Tablica broj 3. Prednost za zapošljavanje naučnika

Pitanje	Odgovor	%
Ima li prednost pri zapošljavanju učenik koji je kod Vas bio na naukovanju?	neodgovoreno	0,00%
	da	87,27%
	ne	12,73%
UKUPNO		100,00%

Poslodavci procjenjuju praktične vještine i teorijska znanja i tzv. „meke vještine“ podjednako. Najvećim dijelom ocjenom vrlo dobar. Kako obrazovanje za obrtništvo u sustavu strukovnog obrazovanja nije visoko rangirano te se vrlo često smatra „mjestom okupljanja“ svih onih učenika koji se nisu uspjeli upisati u druge obrazovne programe, prvenstveno zbog postignutog lošijeg uspjeha na kraju osnovnoškolskog obrazovanja (što ovo istraživanje nije potvrdilo), procjenom osposobljenosti prilikom ulaska na tržište rada dobivaju na još većem značaju.

Tablica broj 4. Procjena praktičnih vještina novih zaposlenika

Pitanje	Odgovor	%
Ako da, molimo Vas procijenite praktične vještine tog novog zaposlenika	neodgovoreno	18,18%
	nezadovoljavajuće	0,00%
	zadovoljavajuće	0,00%
	dobre	20,00%
	vrlo dobre	50,91%
	izvrsne	10,91%
UKUPNO		100,00%

Tablica broj 5. Procjena teorijskih znanja novih zaposlenika

Pitanje	Odgovor	%
Ako da, molimo procijenite teorijska znanja novog zaposlenika	neodgovoreno	18,18%
	nezadovoljavajuća	0,00%
	zadovoljavajuća	0,00%
	dobra	21,82%
	vrlo dobra	54,55%
	izvrsna	5,45%
UKUPNO		100,00%

Tablica broj 6. Procjena odnosa prema radu

Pitanje	Odgovor	%
Ako da, molimo procijenite odnos novog zaposlenika prema radu	neodgovoreno	18,18%
	nezadovoljavajuće	0,00%
	zadovoljavajuće	1,82%
	dobro	23,64%
	vrlo dobro	49,09%
	izvrsno	7,27%
UKUPNO		100,00%

Tablica broj 7. Procjena odnosa prema radu

Pitanje	Odgovor	%
Ako da, molimo procijenite odnos novog zaposlenika prema drugim zaposlenicima	neodgovoreno	18,18%
	nezadovoljavajuće	0,00%
	zadovoljavajuće	0,00%
	dobro	27,27%
	vrlo dobro	49,09%
	izvrsno	5,45%
UKUPNO		100,00%

Provedenim istraživanjem utvrđena je povezanost kvalitete izobrazbe i zapošljivosti, što je posebno potvrđeno rezultatima anketiranja poslodavaca. Dobiveni su i

dragocjeni podaci o područjima koje je potrebno unaprijediti kako bi se poboljšala kvaliteta obrtničkog obrazovanja te u konačnici obrazovanje za obrtništvo učinilo atraktivnijim, a na taj način i više afirmiralo u cjelokupnom sustavu strukovne izobrazbe i društvu općenito. Dobiveni rezultati bili su i predmet panel diskusije održane na diseminacijskoj konferenciji u okviru koje su svi dionici, bez kojih je nemoguće provesti kvalitetnu strukovnu izobrazbu, zaključili sljedeće. Neophodno je:

- poticati sudjelovanje gospodarskih subjekata u aktivno uključivanje u provedbi strukovne izobrazbe kako bi svi učenici imali priliku praktični dio naukovanja realizirati u realnom, radnom okruženju,
- informirati poslovnu zajednicu o velikom fondu sati praktične nastave učenika koji se školuju za obrtnička zanimanja kako bi se praktični dio naukovanja u alikvotnom dijelu tretiralo kao radno iskustvo, kako to i čine poslodavci koji imaju takve učenike na naukovanju,
- raditi i dalje na povećanju kvalitete obrtničkog obrazovanja i, između ostaloga, osmisliti i osigurati pedagoško-metodičko usavršavanje majstora stručnih učitelja u obrtničkim radionicama i pravnim osobama, a nastavnicima škola omogućiti dodir sa suvremenom tehnologijom u gospodarstvu,
- osmisliti alate kojima će učenicima obrtničkih programa izobrazbe osigurati vertikalnu prohodnost, čime bi se također povećala atraktivnost ovih programa, a svima koji to žele osiguralo daljnje obrazovanje.

ZAKLJUČAK

Šesnaestogodišnje iskustvo Hrvatske obrtničke komore pokazalo je da se smjernice i standardi provedbe strukovnog obrazovanja u zemljama EU-a mogu uspješno primijeniti i u Republici Hrvatskoj. Naime, u svim dokumentima vezanim uz strukovno obrazovanje koje je donijela EU, istaknuta je potreba uske suradnje gospodarstva i obrazovanja i važna uloga i odgovornost gospodarstva u realizaciji programa strukovnog obrazovanja, ali i provjeri stečenih kompetencija.

Partnerstvo utječe na bolje približavanje programskih sadržaja stvarnim potrebama gospodarstva, što u konačnici utječe na zapošljivost osoba koje završavaju neki od programa strukovne izobrazbe. Veća interakcija gospodarstva i obrazovanja omogućit će poslodavcima da lakše dolaze do sposobnih i kvalificiranih djelatnika, društvu učinkovitiju iskoristivost ljudskih potencijala, građanima povećanje životnog standarda, socijalnu i mirovinsku sigurnost te kvalitetniju zdravstvenu zaštitu. Kvalitetna strukovna izobrazba, koja je u današnje vrijeme modernog i postmodernog društva nemoguća bez takve suradnje, omogućava pojedincu zapošljivost, samostalnost, pouzdanost, osiguravanje vlastite egzistencije, otvaranje vlastitog obrta i njegov uspješan razvoj. Dobro obrazovan, kvalificiran radnik u uvjetima gospodarske krize, za gospodarstvo jedne države, jamac je oporavka i zalag gospodarstva razvoja. Hrvatsko obrtništvo odavno je spoznalo da je dobro obrazovana radna snaga jamac opstanka i rasta ovoga važnog dijela gospodarstva. No, za usklađeno strukovno obrazovanje, vrlo su važni odnosi suradnje u praksi. Na žalost, većina rasprava o potrebi veće povezanosti obrazovanja sa svijetom rada u Hrvatskoj danas završava međusobnim okrivljavanjem. Nastava u školi i praktična poduka u radionici provode se paralelno, ali vrlo često bez sadržajno/metodičke povezanosti. Suradnja ne znači samo staviti naučnička mjesta na raspolaganje, nego zajednički provoditi nove moderne sadržaje, a to je nemoguće ostvariti ukoliko neće ojačati suradnja između političkih nositelja odgovornosti s jedne strane, komora i obrta/pravnih osoba s druge strane, te državnih institucija i strukovnih škola s treće strane.

LITERATURA

Bognar, L.(2007): Pedagogija u razdoblju postmoderne. U: Previšić, V.; Šoljan N.N.; Hrvatić N. (ur.): *Pedagogija prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja*. Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo

Gardner,H. (2004): *Disciplinirani um*. Zagreb: Educa.

Herceg,I.(2010): „Povezanost kvalitete strukovne izobrazbe za obrtnička zanimanja i zapošljivosti“. <http://www.hok.hr/obrazovanje/projekti>

(17.04.2011.)

Lui,O.; Herceg,I.(1998): Rezultati pokusne primjene dvojnog sustava obrazovanja za potrebe obrtništva u Republici Hrvatskoj (1995.-1998.) U: *info HOK posebno izdanje*: 3-13, Zagreb

Lui,O. (2009): Prvo izvješće o vanjskoj evaluaciji GTZ-ABU projekta „Strukovno obrazovanje usmjereno na tržište rada u RH“. <http://www.hok.hr/obrazovanje/projekti> (17.04.2011.)

Vrcelj, S. (2007): Traganje za drugačijim obrazovanjem. U: Previšić, V.; Šoljan N.N.; Hrvatić N. (ur.): *Pedagogija prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja*. Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo

*** Zakon o obrtu, Narodne novine (77/93,90/96, 102/98, 64/01, 71/01, 68/07,79/07), Zagreb

*** Pravilnik o načinu ostvarivanja programa naukovanja i stručnog osposobljavanja za vezane obrte te o pravima, obvezama, praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju naučnika, Narodne novine (69/04), Zagreb

Education system for trades and crafts as a guarantee for the preservation and growth of this economic branch

Mirela Lekić
Croatian Chamber of Trades and Crafts, Zagreb, Croatia
mirela.lekic@hok.hr

Abstract - *Croatian craftsmen and tradesmen have realised a long time ago that well*

educated and trained workforce ensures the existence and growth of this important branch of economy. Since Croatia has had a long crafts and trades' tradition, immediately after gaining independence Croatian Chamber of Trades and Crafts undertook a series of activities to develop an education system that would be able to respond to trades and crafts' demands. Thanks to the support of the Ministry of Economy, Labour and Entrepreneurship an education system has been developed which represents a combination of traditional education for trades and crafts and new developments in EU educational politics. Sixteen years of experience in the implementation of this part of VET shows that EU VET implementation guidelines and standards can also be successfully applied in our country, with the stress on the partnership between the economy and the education system, which becomes necessary in the conditions of rapid economic development. Since the programmes for education in trades and crafts professions primarily direct students towards the labour market, a survey was conducted in 2009 and 2010 with the main purpose to examine how the quality of practical training influences the employability of students who completed some of the education programmes for trades and crafts professions. The results of the survey and the recommendations of the follow-up panel discussion can be used as one of the many starting points for further improvement in the quality of education for trades and crafts professions, as well as the whole VET.